

Sygn. akt I NSNc 619/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 maja 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Paweł Czubik (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Tomasz Demendecki

Józef Kowalski (ławnik Sądu Najwyższego)

w sprawie z powództwa [...] Bank S.A. w W.

przeciwko A. S.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych w dniu 11 maja 2022 r.

skargi nadzwyczajnej wniesionej przez Prokuratora Generalnego od nakazu zapłaty Sądu Okręgowego w W. z 29 lutego 2016 r., sygn. I Nc [...]:

- 1. uchyla w całości zaskarżony nakaz zapłaty i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w W.;**
- 2. znosi wzajemnie między stronami koszty postępowania wywołane wniesieniem skargi nadzwyczajnej.**

UZASADNIENIE

Pismem z 25 marca 2021 r. Prokurator Generalny wywiódł skargę nadzwyczajną od prawomocnego nakazu zapłaty z 29 lutego 2016 r., I Nc [...]

wydanego w postępowaniu nakazowym przez Sąd Okręgowy w W. w sprawie z powództwa [...] Bank S.A. w W. przeciwko A. S. o zapłatę.

Prokurator Generalny – na podstawie art. 89 § 1 w zw. z art. 115 § 1a ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (t.j. Dz.U. 2021, poz. 154; dalej: ustawa o SN), z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, a w szczególności poprzez budowanie zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa, które polega między innymi na tym, że organ władzy publicznej (sąd) działa na podstawie i w granicach prawa, a zatem nie narusza go w sposób rażący, a przy tym uwzględnia konstytucyjną zasadę ochrony konsumentów przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi (art. 76 Konstytucji RP) – zaskarżył prawomocny nakaz zapłaty Sądu Okręgowego w W. z 29 lutego 2016 r., I Nc [...], w całości.

Na zasadzie art. 89 § 1 pkt 1 i 2 ustawy o SN zaskarżonemu orzeczeniu Prokurator Generalny zarzucił:

1) naruszenie zasad oraz wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji RP, tj.:

a) określonej w art. 76 Konstytucji RP zasady ochrony konsumenta, jako strony słabszej strukturalnie w stosunkach prywatnoprawnych z przedsiębiorcą, przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi, przez zasądzenie od A. S., jako dłużnika rzeczowego, należności wynikającej z umowy kredytu hipotecznego indeksowanego do waluty obcej zawartej przez M. S., bez zbadania potencjalnie nieuczciwego charakteru postanowień umowy, z której wynikało zobowiązanie zabezpieczone hipoteką kaucyjną na nieruchomości;

b) określonej art. 2 Konstytucji RP zasady zaufania jednostki do państwa i prawa (art. 2 Konstytucji) poprzez oparcie orzeczenia na niezgodnej z Konstytucją podstawie prawnej, która uprzywilejowywała bank przez uproszczenie mu dochodzenia roszczeń wobec klienta w ten sposób, że umożliwiała wydanie nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym na podstawie wyciągu z ksiąg bankowych, co było sprzeczne z lojalnością państwa wobec obywateli w procesie stosowania prawa;

2) naruszenie w sposób rażący prawa przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie, tj.:

a) obowiązującego w dacie wydania nakazu zapłaty przepisu art. 485 § 3 k.p.c. w związku z art. 486 § 1 k.p.c. poprzez wydanie orzeczenia na podstawie wyciągu z ksiąg bankowych podpisanego przez osoby upoważnione do składania oświadczeń w zakresie praw i obowiązków majątkowych banku i opatrzonego pieczęcią banku oraz dowodu doręczenia dłużnikowi pisemnego wezwania do zapłaty, podczas gdy z uwagi na wątpliwości dotyczące stosunku podstawowego nie było podstaw do wydania nakazu zapłaty, a Sąd był zobowiązany do skierowania sprawy na rozprawę;

b) art. 233 § 1 k.p.c. poprzez przyznanie pełnej mocy dowodowej prywatnemu dokumentowi, jakim jest wyciąg z ksiąg bankowych, pomimo wynikających z pozostałego materiału dowodowego wątpliwości co do jego wiarygodności w zakresie określonej w nim wysokości zadłużenia pozwanej w porównaniu z wysokością zaciągniętego kredytu i wartością dotychczasowych spłat wskazanych w rozliczeniu umowy kredytu oraz pomimo nieprzedłożenia stanowiącego integralną część umowy „Regulaminu do umowy kredytu hipotecznego”, który określał warunki udzielenia kredytu, w tym m.in. zasady i termin zmian oprocentowania oraz wysokość odsetek karnych, co miało decydujący wpływ na udowodnienie wysokości dochodzonej należności;

c) art. 385¹ § 1-4 k.c. w związku z art. 385² k.c. przez nieuwzględnienie z urzędu, że przedłożona umowa kredytu hipotecznego indeksowanego do waluty obcej wraz z aneksami została zawarta z konsumentem i zawiera niedozwolone postanowienia umowne w zakresie w jakim reguluje mechanizm indeksacji kredytu do waluty CHF (franka szwajcarskiego), a także upoważnia bank do określenia wysokości kursu kupna i sprzedaży waluty indeksacji w „Bankowej tabeli kursów walut dla kredytów dewizowych oraz indeksowanych kursem walut obcych” sporządzonej przez bank, podczas gdy postanowienia te nie zostały indywidualnie uzgodnione z kredytobiorcą oraz kształtowały jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy.

W oparciu o powyższe zarzuty, rozwinięte następnie w uzasadnieniu skargi nadzwyczajnej, Prokurator Generalny, działając na podstawie art. 91 § 1 ustawy o SN, wniósł:

1) o uchylenie zaskarżonego nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w W., z pozostawieniem temu Sądowi rozstrzygnięcia o kosztach postępowania ze skargi nadzwyczajnej,

2) na podstawie art. 388 § 1 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c. i w związku z art. 95 pkt 1 ustawy o SN o wstrzymanie wykonalności prawomocnego nakazu zapłaty wydanego w postępowaniu nakazowym przez Sąd Okręgowy w W. z 29 lutego 2016 r., I Nc [...], na czas trwania postępowania wywołanego wniesieniem skargi nadzwyczajnej.

Skarżący Prokurator Generalny przedstawił w swym środku zaskarżenia dotychczasowy przebieg postępowania. [...] Bank S.A. w . złożył 29 stycznia 2016 r. pozew przeciwko A. S. o zapłatę w postępowaniu nakazowym kwoty 778.564,00 zł oraz o zasądzenie od pozwanej na rzecz strony powodowej kosztów postępowania.

W uzasadnieniu powód wskazał, że 21 listopada 2005 r. [...] S.A. w K. – D. Oddział w Ł., udzielił M. S. – matce pozwanej A. S. – kredytu, mocą umowy kredytu hipotecznego nr [...] indeksowanego do waluty obcej. Umowa była dwukrotnie aneksowana. Zabezpieczeniem kredytu było m.in. ustanowienie hipoteki umownej kaucyjnej do kwoty 778.563,82 zł na nieruchomości położonej w W. przy ul. W. [...], dla której Sąd Rejonowy dla w W. IV Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą nr [...].

Na podstawie umowy darowizny z 6 lipca 2012 r. własność przedmiotowej nieruchomości przeszła na pozwaną A. S.. W związku z powstałą zaległością w spłacie kredytu, 11 lipca 2013 r. Bank wypowiedział M. S. umowę kredytu hipotecznego. W dniu 27 kwietnia 2015 r. [...] Bank S.A. wypowiedział umowę kredytu hipotecznego A. S. jako dłużnikowi rzeczowemu. W odpowiedzi pozwana A. S., reprezentowana przez profesjonalnego pełnomocnika, uznała roszczenie i przedstawiła propozycję ratalnej spłaty zadłużenia, jednak Bank jej nie zaakceptował.

Powód wskazał, że dochodzona od pozwanej kwota stanowi część zadłużenia ograniczoną do odpowiedzialności dłużnika rzeczowego, będącą wartością hipoteki umownej kaucyjnej ustanowionej na ww. nieruchomości do kwoty 778.563,82 zł. Powód wskazał ponadto, że do pozwanej skierowano ostateczne przedsądowe wezwanie do zapłaty, a zadłużenie nie zostało uregulowane do dnia wniesienia pozwu. Powództwo oparto na art. 485 § 3 k.p.c., załączono wyciąg z ksiąg bankowych, umowę kredytu hipotecznego z aneksami, wypowiedzenie umowy z potwierdzeniami doręczenia, korespondencję otrzymaną od pozwanej, ostateczne wezwanie do zapłaty z dowodem doręczenia oraz przedłożono dokumenty na potwierdzenie przekształceń własnościowych i zmiany nazwy powoda. Do pozwu nie dołączono „Regulaminu do umowy kredytu hipotecznego”, który stanowił jej integralną część.

W dniu 16 lutego 2016 r. do Sądu wpłynęło pismo procesowe strony powodowej z załączonym dowodem w postaci rozliczenia umowy kredytu hipotecznego nr 26625 indeksowanego do waluty obcej z 21 listopada 2005 r.

W dniu 29 lutego 2016 r. Sąd Okręgowy w W. w sprawie o sygn. akt I Nc [...], wydał nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym, nakazując pozwanej A. S., aby zapłaciła stronie powodowej kwotę 778.563,82 zł z ograniczeniem jej odpowiedzialności do nieruchomości położonej we W., dla której Sąd Rejonowy w W. IV Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą [...] oraz kwotę 267,00 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania, w tym kwotę 17,00 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w terminie dwutygodniowym od dnia doręczenia niniejszego nakazu albo wniosła w tymże terminie do tutejszego Sądu zarzuty.

Nakaz zapłaty z 29 lutego 2016 r. wraz z odpisem pozwu z załącznikami i pouczeniem o terminie i sposobie wniesienia zarzutów został doręczony dorosłemu domownikowi pozwanej 7 kwietnia 2016 r. Pozwana nie wniosła zarzutów od ww. nakazu zapłaty, w konsekwencji czego nakaz uprawomocnił się 22 kwietnia 2016 r., a na wniosek wierzyciela Sąd nadał mu klauzulę wykonalności.

Matka pozwanej M. S. zmarła 20 października 2016 r. Obecnie Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym w W. T. W. prowadzi na podstawie ww. tytułu wykonawczego egzekucję pod sygn. KM [...], z nieruchomości, do której ograniczona jest odpowiedzialność A. S..

Jak ustalono, 21 listopada 2005 r. M. S., matka pozwanej A. S., zawarła z poprzednikiem prawnym powoda, tj. [...] S.A. w K. – D. Oddziałem w Ł., umowę kredytu hipotecznego nr [...] indeksowanego do waluty obcej. Zgodnie z przedmiotową umową, Bank udzielił M. S. kredytu w kwocie 457.978,72 zł indeksowanego kursem CHF na warunkach określonych w umowie oraz „Regulaminie do umowy kredytu hipotecznego”, stanowiącego integralną część umowy. Kredytobiorca zobowiązał się spłacić kredyt w 240 miesięcznych równych ratach kapitałowo-odsetkowych. Kredyt był przeznaczony na dowolny cel konsumpcyjny kredytobiorcy oraz pokrycie kosztów związanych z ustanowieniem hipoteki zabezpieczającej spłatę kredytu, prowizji od kredytu i składek ubezpieczeniowych. Zgodnie z § 2 ust. 2 umowy, w dniu wypłaty kredytu lub każdej transzy kredytu, kwota wypłaconych środków była przeliczana na walutę, do której indeksowany jest kredyt, według kursu kupna walut określonego w „Bankowej tabeli kursów walut dla kredytów dewizowych oraz indeksowanych kursem walut obcych”, obowiązującego w dniu uruchomienia środków. Spłata wszelkich zobowiązań z tytułu zawartej umowy była dokonywana stosownie do § 4 ust. 1 umowy, w złotych na rachunek pomocniczy określony w każdorazowym harmonogramie spłat kredytu. Wysokość zobowiązania była ustalana jako równowartość wymaganej spłaty wyrażonej w walucie indeksacyjnej – po przeliczeniu jej według kursu sprzedaży walut określonego w „Bankowej tabeli kursów walut dla kredytów dewizowych oraz indeksowanych kursem walut obcych”, do waluty wyrażonej w umowie – obowiązującego w dniu spłaty (§ 4 ust. 2 umowy). Kredytobiorca oświadczył, że jest świadomy ryzyka kursowego, związanego ze zmianą kursu waluty indeksacyjnej w stosunku do złotego, w całym okresie kredytowania i akceptuje to ryzyko. Kredytobiorca zobowiązał się dokonać w okresie objętym umową spłaty rat kredytu i odsetek w terminach i kwotach wg aktualnego harmonogramu spłat, który otrzymywał po wypłacie każdej transzy kredytu, po wypłacie kredytu, zmianie oprocentowania. Każdorazowy harmonogram określał wysokość rat kredytowych przez okres dwóch lat spłaty kredytu, a przed upływem dwóch lat kredytobiorca otrzymywał harmonogram na kolejny dwuletni okres trwania umowy kredytu. Oprocentowanie kredytu było zmienne i na dzień sporządzenia umowy wynosiło 12,76% w stosunku rocznym, na które składała się suma obowiązującej stawki DBF

i stałej marży Banku, wynoszącej 12,00%. Zgodnie z § 8 umowy, zabezpieczeniem spłaty kredytu była m.in. hipoteka kaucyjna na rzecz Banku w złotych polskich do kwoty stanowiącej 170% kwoty kredytu na nieruchomości położonej w W. przy ul. W. [...], dz. ew. nr [...], o pow. 575 m², nr KW [...]. Zgodnie z § 11 umowy, w przypadku stwierdzenia przez Bank, że warunki udzielenia kredytu nie zostały dotrzymane, lub w razie zagrożenia terminowej spłaty kredytu z powodu złego stanu majątkowego kredytobiorcy, a w szczególności w przypadku niespłacenia dwóch rat odsetkowych lub odsetkowo-kapitałowych, Bank mógł wypowiedzieć umowę kredytu w całości lub w części, z okresem wypowiedzenia 30 dni, a w razie zagrożenia upadłością kredytobiorcy – 7 dni. Po upływie okresu wypowiedzenia umowy kredytu, kredytobiorca był zobowiązany do niezwłocznego zwrotu wykorzystanego kredytu wraz z odsetkami należnymi Bankowi za okres korzystania z kredytu. W sprawach nieuregulowanych przedmiotową umową stosowane miały być przepisy Kodeksu cywilnego, Prawa bankowego oraz „Regulaminu do umowy kredytu hipotecznego”, stanowiącego integralną część umowy.

Strony zawarły dwa aneksy do umowy. Aneksem nr 1 z 19 stycznia 2012 r. strony umowy kredytu hipotecznego nr [...] z 21 listopada 2005 r. indeksowanego do CHF, ustaliły, że zaległości kredytobiorcy w spłacie kredytu wynoszą 35.423,45 zł, w tym odsetki 11.597,77 zł i przystąpiły do restrukturyzacji 5/5 dotyczącej odroczenia spłaty części rat kredytu przez okres 60 miesięcy oraz wydłużenia okresu spłaty kredytu do dnia 31 stycznia 2031 r. Postanowienia aneksu nie wyłączały ani nie ograniczyły możliwości wypowiedzenia całego kredytu na warunkach określonych umową kredytu.

Aneksem nr 1 z 23 stycznia 2012 r. do kredytu hipotecznego nr [...] z 21 listopada 2005 r. indeksowanego do CHF, strony zmieniły brzmienie § 4 umowy kredytu wprowadzając możliwość dokonania spłaty kredytu bezpośrednio w walucie indeksacyjnej CHF na zasadach określonych w aneksie. W ust. 7 strony ustaliły, że Bank określa wysokość kursu kupna i sprzedaży waluty indeksacji kredytu, który ma zastosowanie do przeliczenia kwoty uruchamianego kredytu i obliczania należności z tytułu rat kredytu i odsetek w następujący sposób:

a) kursy kupna i sprzedaży waluty indeksacyjnej obowiązujące w banku są publikowane w „Bankowej tabeli kursów walut dla kredytów dewizowych oraz indeksowanych kursem walut obcych”,

b) tabela sporządzana jest o godz. 16:00 każdego dnia roboczego i obowiązuje przez cały następny dzień roboczy. Kurs kupna i sprzedaży waluty indeksacyjnej obowiązujący w Banku ustalany jest na podstawie kursu rynkowego wymiany walut dostępnego w serwisie Reuters w momencie sporządzania „Bankowej tabeli kursów walut dla kredytów dewizowych oraz indeksowanych kursem walut obcych”,

c) ustalenie kursu kupna waluty indeksacyjnej w Banku podlega na odjęciu od kursu rynkowego dostępnego w serwisie Reuters *spreadu* walutowego w wysokości 7%,

d) ustalenie kursu sprzedaży waluty indeksacyjnej w Banku polega na dodaniu do kursu rynkowego dostępnego w serwisie Reuters *spreadu* walutowego w wysokości 6%,

e) w celu uatrakcyjnienia oferty Bank zastrzega sobie możliwość okresowego zmniejszenia wysokości *spreadu* walutowego poniżej wartości określonych w lit. c i d. Wiadomość na ten temat zostanie udostępniona klientowi w treści „Bankowej tabeli kursów walut dla kredytów dewizowych oraz indeksowanych kursem walut obcych”. Zmniejszenie wysokości *spreadu* walutowego nie wymaga zawarcia aneksu do umowy kredytu.

M. S. nie regulowała należności zgodnie z umową i aneksami. Na dzień 11 lipca 2013 r. zaległość z tytułu niespłaconych rat kredytu obejmowała 7 987,62 CHF należności kapitałowej oraz 302,81 CHF z tytułu odsetek podwyższonych za opóźnienie. W związku z powstałą zaległością w spłacie kredytu, 11 lipca 2013 r. Bank wypowiedział M. S. umowę kredytu hipotecznego. Po upływie okresu wypowiedzenia, 4 września 2013 r. powód dokonał przewalutowania na złote polskie całości należności z umowy kredytu nr [...] z 21 listopada 2005 r. i zaczął naliczać odsetki karne. Kapitał wymagalny określono na kwotę 737.382,76 zł. Jak wynika z przedłożonego do akt sprawy rozliczenia umowy przedmiotowego kredytu hipotecznego nr [...], w okresie od 28 listopada 2005 r. do 4 września 2013 r. M. S. wpłaciła na poczet spłaty kredytu łącznie 481.481,71 zł.

Postanowieniem z 9 kwietnia 2021 r., I WSNc [...], Sąd Okręgowy w W. wstrzymał wykonanie prawomocnego nakazu zapłaty wydanego w postępowaniu nakazowym przez Sąd Okręgowy w W. w dniu 29 lutego 2016 r. w sprawie I Nc [...].

Pismem z 29 kwietnia 2021 r. odpowiedź na skargę nadzwyczajną Prokuratora Generalnego złożyła pozwana A. S., wnosząc o:

I. uwzględnienie skargi nadzwyczajnej i uchylenie zaskarżonego nakazu zapłaty w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w W.;

II. zasądzenie od powoda na rzecz pozwanej kosztów postępowania ze skargi nadzwyczajnej, w tym kosztów zastępstwa procesowego wg norm przepisanych;

III. rozważenie przez Sąd Najwyższy rozpoznania skargi nadzwyczajnej na rozprawie.

Podzielając twierdzenia i wnioski Prokuratura Generalnego pozwana wskazała również, że wniesienie skargi nadzwyczajnej zgodnie z art. 89 § 1 ustawy o SN jest konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, albowiem istnienie w obrocie prawnym nakazu zapłaty niweczy wynikającą z zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej zasadę równości wobec prawa, albowiem orzeczenie zostało wydane w trybie nakazowym w oparciu o art. 485 § 3 k.p.c. – na podstawie wyciągu z ksiąg bankowych podpisanego przez osoby upoważnione do składania oświadczeń w zakresie praw i obowiązków majątkowych Banku i opatrzonego pieczęcią Banku oraz dowodu doręczenia pozwanej pisemnego wezwania do zapłaty, podczas gdy pozostałe dołączone do pozwu dowody przeczą lub co najmniej poddają w istotną wątpliwość wiarygodność wyciągu z ksiąg bankowych, albowiem:

a) umowa kredytu była nieważna z uwagi na istnienie szeregu klauzul abuzywnych, które prowadziły do umożliwienia powodowi jednostronnego i arbitralnego decydowania o wysokości pozostałego do zapłaty zobowiązania – przesłanka z art. 89 § 1 pkt 2 ustawy o SN;

b) powód nie przedstawił całej umowy, co uniemożliwiało Sądowi zapoznanie się z całością relacji umownej łączącej powoda z matką pozwanej, w szczególności „Regulaminu do umowy kredytu hipotecznego”, a mimo to uzyskał ochronę prawną w postaci nakazu zapłaty z uwagi na naruszający zasadę równości wobec prawa przepis art. 485 § 3 k.p.c. – przesłanka z art. 89 § 1 pkt 1 ustawy o SN;

c) z dołączonych do pozwu dowodów wynika, że powód udzielił kredytu na okres 20 lat w kwocie 457.978,22 zł i otrzymał w okresie od 28 listopada 2005 r. do 4 września 2013 r. wpłaty na poczet spłaty udzielonego kredytu w kwocie 474.342,12 zł (a zatem w kwocie przewyższającej kwotę udzielonego kredytu), a zatem nawet uwzględniając koszty kredytu związane z naliczaniem odsetek jest mało prawdopodobne aby wartość zadłużenia pozwanej jako dłużnika rzeczowa mogła wynosić orzeczoną nakazem zapłaty kwotę 778.563,82 zł. Innymi słowy, udzielenie 20-letniego kredytu w kwocie 457.978,22 zł nie może uprawniać powoda do zgodnego z prawem uzyskania należności w łącznej kwocie przeszło 1,2 mln złotych (suma spłaconych ponad 474 tys. zł i zasądzona kwota ponad 778 tys. zł) – przesłanka z art. 89 § 1 pkt 3 ustawy o SN.

Pismem z 29 kwietnia 2021 r. odpowiedź na skargę nadzwyczajną Prokuratora Generalnego złożył także powodowy [...] Bank S.A. z siedzibą w W., wnosząc o oddalenie skargi nadzwyczajnej w całości.

Powód wskazał, że wszystkie zarzuty sformułowane przez skarżącego Prokuratora Generalnego są chybione, rozwijając argumentację prawniczą w uzasadnieniu swej odpowiedzi na skargę nadzwyczajną.

Pozwana pismem z 29 kwietnia 2022 r. przedstawiła dalszą argumentację, wskazując, że popiera skargę nadzwyczajną wniesioną przez Prokuratora Generalnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga nadzwyczajna zasługuje na uwzględnienie, albowiem nakaz zapłaty Sądu Okręgowego w W. z 29 lutego 2016 r., I Nc [...], wydany w sprawie z powództwa [...] Bank S.A. w W. przeciwko A. S. o zapłatę, nie odpowiada prawu.

Zgodnie z art. 89 § 1 ustawy o SN, jeżeli jest to konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, od prawomocnego orzeczenia sądu powszechnego lub sądu wojkowego kończącego postępowanie w sprawie może być wniesiona skarga nadzwyczajna, o ile:

1) orzeczenie narusza zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji lub

2) orzeczenie w sposób rażący narusza prawo przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie, lub

3) zachodzi oczywista sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego

- a orzeczenie nie może być uchylone lub zmienione w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia.

Skarga nadzwyczajna jest instrumentem szeroko rozumianego wymiaru sprawiedliwości w znaczeniu określonym w art. 175 ust. 1 Konstytucji RP. Jej celem jest wyeliminowanie z obrotu wadliwych, a jednocześnie naruszających zasady sprawiedliwości społecznej, orzeczeń sądowych, które dotyczą konkretnych, zindywidualizowanych podmiotów (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 3 kwietnia 2019 r., I NSNk 2/19; wyrok Sądu Najwyższego z: 9 grudnia 2020 r., I NSNu 1/20; 13 stycznia 2021 r., I NSNk 3/19). Rolą kontroli nadzwyczajnej nie jest jednak eliminowanie wszystkich wadliwych orzeczeń. Wyjątkowość orzekania w ramach tej instytucji powinna dotyczyć tylko tych z nich, które nie dadzą się pogodzić z podstawowymi zasadami demokratycznego państwa prawnego, będąc *prima facie* orzeczeniami w sposób elementarny niesprawiedliwymi (por. wyrok Sądu Najwyższego z 15 grudnia 2021 r., I NSNc 146/21).

W piśmiennictwie zauważa się, że z formalnego punktu widzenia skarga nadzwyczajna należy do nadzwyczajnych środków zaskarżenia o złożonym charakterze (T. Ereciński, K. Weitz, *Skarga nadzwyczajna w sprawach cywilnych*, Przegląd Sądowy 2019, nr 2, s. 8). Formalnoprawna analiza skargi nadzwyczajnej wniesionej w niniejszej sprawie prowadzi do wniosku, że skarga jest dopuszczalna, co otwiera możliwość jej merytorycznego rozpoznania.

W skardze nadzwyczajnej Prokurator Generalny wskazał, że w niniejszej sprawie doszło do naruszenia określonej w art. 76 Konstytucji RP zasady ochrony konsumenta przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi przez zasądzenie od A. S., jako dłużnika rzeczowego, należności wynikającej z umowy kredytu hipotecznego indeksowanego do waluty obcej zawartej przez M. S., bez zbadania potencjalnie nieuczciwego charakteru postanowień umowy, z której wynikało zobowiązanie zabezpieczone hipoteką kaucyjną na nieruchomości. W ocenie Skarżącego, Sąd Okręgowy nie uwzględnił z urzędu, że przedłożona umowa kredytu hipotecznego indeksowanego do waluty obcej wraz z aneksami została zawarta z konsumentem i zawiera niedozwolone postanowienia umowne w zakresie w jakim reguluje mechanizm indeksacji kredytu do waluty CHF (franka szwajcarskiego), a także upoważnia Bank do określenia wysokości kursu kupna i sprzedaży waluty indeksacji w „Bankowej tabeli kursów walut dla kredytów dewizowych oraz indeksowanych kursem walut obcych” sporządzonej przez Bank, podczas gdy postanowienia te nie zostały indywidualnie uzgodnione z kredytobiorcą oraz kształtowały jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy.

Powyższe zarzuty i przedstawioną na ich poparcie argumentację uznać należy za zasadne. W tym miejscu Sąd Najwyższy wyraźnie podkreśla jednak, że przyczyną uchylenia zaskarżonego nakazu zapłaty nie jest jednoznaczne stwierdzenie nielegalności (abuzowności) przedstawionych postanowień umownych, ale brak ich zbadania w toku postępowania nakazowego przed Sądem Okręgowym w W..

W ocenie Sądu Najwyższego, w analizowanej sprawie z uzasadnienia zaskarżonego nakazu zapłaty nie wynika, aby Sąd *meriti* badał ważność i uczciwy charakter postanowień zawartej przez strony umowy. Tymczasem w przypadku dochodzenia zapłaty na podstawie roszczeń wywodzonych z umowy zawartej z konsumentem miał taką wyraźną powinność. Za niewystarczające uznać należy przytoczenie w uzasadnieniu nakazu zapłaty (s. 2) określonych postanowień umownych. Sąd Okręgowy w W. nie dokonał ich analizy z perspektywy treści art. 385¹ k.c. Zgodnie z § 1 przedmiotowego przepisu, postanowienia umowy zawieranej z konsumentem niezgodnione indywidualnie nie wiążą go, jeżeli

kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (niedozwolone postanowienia umowne). Nie dotyczy to postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny. Stwierdzić należy więc, że brak przeprowadzenia badania treści umowy świadczy o niespełnieniu wymagań płynących z konstytucyjnej zasady ochrony konsumentów przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi – ochrony takiej konsumentowi w tym przypadku nie zapewniono.

Zgodnie z art. 76 Konstytucji RP, władze publiczne chronią konsumentów, użytkowników i najemców przed działaniami zagrażającymi ich zdrowiu, prywatności i bezpieczeństwu oraz przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi. Zakres tej ochrony określa ustawa. Z kolei na mocy art. 22¹ k.c., za konsumenta uważa się osobę fizyczną dokonującą z przedsiębiorcą czynności prawnej niezwiązanej bezpośrednio z jej działalnością gospodarczą lub zawodową.

W badanej sprawie należy uznać, że doszło do działania zagrażającego bezpieczeństwu konsumenta, które to bezpieczeństwo *expressis verbis* podlega ochronie władz publicznych na podstawie art. 76 ustawy zasadniczej. Bezpieczeństwo, o którym w art. 76 Konstytucji RP, należy ujmować szeroko. W szczególności, jak wynika z orzecznictwa Sądu Najwyższego, obejmuje ono także bezpieczeństwo prawne. W wyroku Sądu Najwyższego z 8 maja 2019 r. (I NSNc 2/19) wyjaśniono obszernie, że: jedną z zasad wywodzonych z zasady demokratycznego państwa prawnego (art. 2 Konstytucji) jest zasada zaufania obywatela do państwa. Zasada ta wiąże się z bezpieczeństwem prawnym jednostki. Wyraża się ona m.in. w takim stosowaniu prawa by nie stawało się ono swoistą pułapką dla obywatela i aby mógł on układać swoje sprawy w zaufaniu, iż nie naraża się na prawne skutki, których nie mógł przewidzieć w momencie podejmowania decyzji i działań oraz w przekonaniu, iż jego działania podejmowane zgodnie z obowiązującym prawem będą także w przyszłości uznawane przez porządek prawny (wyrok TK z 7 lutego 2001 r., K 27/00). Bezpieczeństwo prawne jednostki związane z pewnością prawa umożliwia przewidywalność działań organów państwa oraz prognozowanie działań własnych (wyrok TK z 14 czerwca 2000 r., P 3/00). Zatem jedną ze składowych zasady demokratycznego państwa

prawnego jest zasada zaufania obywatela do państwa, wyrażająca się również w możliwości oczekiwania przez obywatela, aby organy państwa prawidłowo stosowały obowiązujące przepisy prawa, skoro zgodnie z art. 7 Konstytucji RP organy władzy publicznej działają na podstawie i w granicach prawa (w tym duchu, wiążąc kwestię bezpieczeństwa prawnego z potencjalnym naruszeniem art. 76 i art. 2 Konstytucji RP Sąd Najwyższy wypowiedział się już wiele razy, zob. np. wyrok Sądu Najwyższego z 17 czerwca 2020 r., I NSNc 47/19). Wyprowadzono stąd wniosek, że wydanie nakazu zapłaty z naruszeniem przepisów prawa może zostać uznane za godzące w zasadę zaufania obywateli do państwa i prowadzić do zasadności skargi nadzwyczajnej.

Przechodząc dalej, należy wyraźnie podkreślić, że ocena abuzywności konkretnych postanowień kontraktowych zawsze należy do zakresu kognicji sądu *meriti*, z uwzględnieniem konkretnej umowy zawartej przez strony oraz całokształtu okoliczności danej sprawy. Zdaniem Sądu Najwyższego w składzie orzekającym, sąd, także w postępowaniu nakazowym, winien badać umowę stanowiącą podstawę dochodzonego roszczenia pod kątem jej ważności i wiążącego skutku jej postanowień dla jej stron. Przemawiają za tym następujące argumenty.

Po pierwsze, na gruncie polskiej doktryny nie budzi wątpliwości powinność uwzględniania przez sąd zawsze bezwzględnej nieważności czynności prawnych. Oczywiście może być ona realizowana tylko na podstawie materiałów, jakimi sąd orzekając dysponuje. Identyczne stanowisko prezentowane jest w judykaturze. W uchwale Sądu Najwyższego z 17 czerwca 2005 r., III CZP 26/05, OSNC 2006, nr 4, poz. 63, wyraźnie wskazano, że sąd ma obowiązek wziąć pod uwagę w każdym stanie sprawy nieważność czynności prawnej (art. 58 § 1 k.c.), jednak tylko na podstawie zgromadzonego materiału. Z kolei w wyroku z 12 grudnia 2008 r., II CNP 82/08, Sąd Najwyższy zajął jednoznaczne stanowisko, w świetle którego sąd bierze pod uwagę z urzędu w każdym stadium postępowania nieistnienie czynności prawnej na podstawie zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego. Ograniczenie możliwości uwzględniania z urzędu nieważności i nieistnienia czynności prawnej prowadzi do tego, że badanie ważności postanowień konkretnej umowy może być niepełne, tym niemniej, znając jej treść, takie badanie powinno zostać przeprowadzone. Podkreślić bowiem trzeba,

że sankcja nieważności bezwzględnej prowadzi do tego, że dana czynność prawna nie wywiera żadnych skutków prawnych. Oznacza to zatem, że dochodzone w sprawie na podstawie bezwzględnie nieważnej umowy roszczenie nie istnieje. Badanie zatem w tym zakresie przez sąd ma charakter fundamentalny dla orzekania.

Po drugie, choć postępowanie nakazowe ma szczególny charakter, jest typem postępowania *ex parte*, gdzie realizacja prawa do wysłuchania drugiej strony została przesunięta do dalszej fazy postępowania (realizuje się w postaci złożenia zarzutów do nakazu zapłaty), to jednak stanowi przejaw działalności orzeczniczej sądu. Specyfika tego postępowania przejawia się zatem w ograniczeniu dowodów, jakie są sądowi dostarczone. Jednak specyfika ta nie zwalnia sądu z badania tychże dowodów. Jednym z nich, którym sąd dysponuje, jest treść umowy zawartej przez strony, a więc wymaga oceny ważność i istnienie efektu związania przez jej postanowienia dla sądu. Bez tej oceny działalność sądu nie miałaby *de facto* waloru orzeczniczego, lecz rejestracyjny – wydawanie rozstrzygnięcia na podstawie w najmniejszym stopniu niezwyfikowanych twierdzeń powoda. Groziłoby to daleko idącymi nadużyciami. Przesunięcie do dalszej fazy takiego postępowania realizacji zasady wysłuchania drugiej strony nie wpływa na ograniczenie kontroli, jaką sąd powinien dokonywać z urzędu. Prowadzi jedynie do tego, że w toku dalszego rozpatrywania sprawy druga strona może przedstawić dowody, które jeszcze pełniej mogą pozwolić na ocenę całej sprawy. Zaprezentowane stanowisko można uznać za przyjęte w orzecznictwie. W wyroku z 9 września 2021 r., I NSNc 43/20, Sąd Najwyższy wyraźnie stwierdził, że jeśli są wątpliwości co do ważności umowy stanowiącej podstawę dochodzonego roszczenia, a w konsekwencji co do zasadności tego roszczenia, ze względu na to, że podstawa umowna żądania pozwu jest częściowo sprzeczna z prawem, sąd nie ma możliwości wydania nakazu zapłaty, lecz powinien skierować sprawę na rozprawę (konsekwentnie w orzecznictwie na tle zastrzegania w umowach odsetek lichwiarskich Sąd Najwyższy przyjmuje, że nie było dopuszczalne wydanie nakazu zapłaty, zob. np. wyroki Sądu Najwyższego z: 14 kwietnia 2021 r., I NSNc 35/20; 17 czerwca 2020 r., I NSNc 47/19).

Po trzecie, wypada zwrócić uwagę na wymaganie zgodności prawa krajowego z prawem europejskim. W postanowieniu TSUE z 28 listopada 2018 r. (C-632/17, PKO BP S.A. przeciwko Jackowi Michalskiemu) przyjęto, że art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, iż sprzeciwia się on przepisom proceduralnym pozwalającym na wydanie nakazu zapłaty, w sytuacji gdy sąd rozpoznający pozew o wydanie tego nakazu nie jest uprawniony do zbadania potencjalnie nieuczciwego charakteru warunków danej umowy. Oznacza to, że z prawa europejskiego płynie wyraźna powinność przeprowadzania kontroli treści umów zawieranych z konsumentami bez względu na tryb procedowania. Zgodne z tym wymaganiem jest przyjęcie, że sąd z urzędu dokonuje takiej kontroli także w postępowaniu nakazowym. Stanowisko to zostało zastosowane w orzecznictwie Sądu Najwyższego, który wyraźnie przyjął, że, nawet w toku rozpoznawania sprawy w postępowaniu nakazowym, sąd winien z urzędu zbadać to, czy postanowienia uzgodnione między stronami nie mają nieuczciwego charakteru, czego konsekwencją jest obowiązek skierowania sprawy do postępowania zwykłego (wyrok Sądu Najwyższego z 12 maja 2021 r., I NSNc 53/21).

Konsekwencją przyjęcia, że, także w postępowaniu nakazowym, sąd ma obowiązek badania ważności i skutku wiążącego umowy łączącej strony, musi być stwierdzenie, że zaniechanie dokonania tego stanowi rażące naruszenie prawa i prowadzi do uwzględnienia skargi nadzwyczajnej.

Wszystkie podniesione racje prowadzą do konkluzji, że w tej sprawie wydanie nakazu zapłaty bez dokonania oceny potencjalnej abuzywności postanowień umownych na gruncie art. 385¹ § 1 k.c. stanowiło naruszenie prawa. Niezbędne było skierowanie sprawy na drogę zwykłego postępowania, gdzie, po pierwsze, konsument – kredytobiorca mógłby przedstawić dodatkowe argumenty i dowody istotne dla oceny abuzywnego charakteru postanowień zawartej z Bankiem umowy oraz, po drugie, w razie dostrzeżenia ich niedozwolonego charakteru miałby możliwość zajęcia stanowiska co do ważności umowy.

Uwzględnienie skargi nadzwyczajnej z powyższych powodów czyni bezzasadnym odnoszenie się do pozostałych zawartych w niej zarzutów.

Warto *in fine* nadmienić, iż z punktu widzenia sprawiedliwości społecznej nie wydaje się zasługiwać na ochronę wynikającą z powagi *rei iudicatae* stan, w którym otrzymana kwota udzielonego kredytu - 457.978,22 zł, wiąże się dla dłużnika ze spłatą jak dotychczas kwoty 474.342,12 zł i nadto zasądzeniem nakazem zapłaty kwoty 778.563,82 zł.

Nie ma przy tym w niniejszej sprawie znaczenia fakt wydania nakazu zapłaty przeciwko dłużnikowi rzeczowemu (który wszakże ma uprawnienie zgodnie z art. 73 u.k.w.h. podnoszenia zarzutów przysługujących dłużnikowi osobistemu). Dłużnik ten podlega analogicznej ochronie patrząc przez pryzmat standardów konstytucyjnych (art. 76 i art. 2).

Podsumowując, w niniejszej sprawie doszło do naruszenia zasad i wartości wywodzonych z Konstytucji RP, zwłaszcza w zakresie art. 76 i w konsekwencji art. 2 ustawy zasadniczej, a także uchybiono przepisom ustawowym, co skutkuje koniecznością wyeliminowania zaskarżonego nakazu zapłaty z obrotu prawnego.

Ponownie rozpoznając sprawę, Sąd Okręgowy w W. dokona analizy treści spornej umowy kredytu, oceniając legalność i skuteczność jej poszczególnych postanowień.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy, na podstawie art. 91 § 1 ustawy o SN, uchylił w całości nakaz zapłaty Sądu Okręgowego w W. z 29 lutego 2016 r., I Nc [...], wydany w sprawie z powództwa [...] Bank S.A. w W. przeciwko A. S. o zapłatę, przekazując sprawę temu Sądowi do ponownego rozstrzygnięcia. O wzajemnym zniesieniu kosztów postępowania wywołanego wniesioną skargą nadzwyczajną Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 398¹⁸ k.p.c. w zw. z art. 95 pkt 1 ustawy o SN.